

Terrorhotet mot Sverige överdrivet

Regeringen presenterar en samlad svensk strategi mot terrorism, trots få belägg för att hotbilden mot Sverige har förvärrats. Under senare tid har en rad spektakulära brott genomförts av grovt kriminella, inte minst mot posten och polisen i Göteborg. Den här sortens systemhotande brottslighet utgör en fara för rättsväsendet och allmänheten. Däremot bedömer Säpo att terrorhotet riktat mot Sverige är lågt. Trots en ytterst begränsad risk för terrordåd, har omfattande förändringar genomförts och föreslagits, bland annat när det gäller lagar och förordningar. Läger staten resurserna på fel område?

Ett fåtal terrorattentat med något slags anknytning till Sverige har planerats och ibland genomförts under de senaste åren i Sverige, eller utomlands, av personer med svensk anknytning. Säpos årsredovisningar för 2005 och 2006 ger några exempel:

Under 2005 försökte tre män bränna ner en vallokal i Kista i samband med valet i Irak. Senare dömdes två av männen för försök/stämpling till mordbrand. Samma år dömdes ytterligare två personer för att ha finansierat terrordåd i norra Irak.

I några fall har personer med anknytning till Sverige kopplats till terrorbrott utomlands. Usama Kassir har suttit häktad i Tjeckien och överlämnades i höstas till USA, misstänkt för terrorförberedelser. 2007 dömdes Mirsad Bektašević i Sarajevo för terroristbrott. I övrigt har Säpo:s aktiviteter avseende terrorism inneburit underrättelse- och informationsutbyte med andra länder, samt genomgång av ansökningar om visering och uppehållstillstånd; där ett 30-tal ansökningar avslogs över dem senaste tre åren.

I övriga Europa är situationen likartad. Enligt EUROPOL:s senast tillgängliga statistik genomfördes 498 terrordåd inom EU under år 2006, varav 424 genomfördes av separatister i Frankrike och Spanien. Ett enda terrordåd utfördes av vad som beskrivs som islamister. De flesta attentat under året orsakade begränsade materiella skador men inga personskador. Sammantaget dödades två människor av terrordåd i EU 2006.

Ett antal planerade terrordåd har förhindrats av polis och säkerhetstjänster inom EU under 2007. Dessa ofta spektakulära ingripanden har gett mycket uppmärksamhet i massmedierna. **De efterföljande rättsprocesserna i domstol, som resulterat i relativt få fällande domar, har dock rönt betydligt mer begränsad uppståndelse.**

Det tycks alltså finnas begränsade belägg för att det föreligger något större hot om terroristattentat mot Sverige. Ändå har följande föreslagits och/eller genomförts:

Utredningen SOU 2007:76 föreslår att mobiltelefonoperatörerna ska lagra trafikdata om e-post och mobiltelefonsamtal i ett års tid. Förslagen grundas i ett gemensamt EU-direktiv, utgående från bombattentaten i Madrid mars 2004.

Den 6 november 2007 lanserade EU-kommissionen ännu ett åtgärds paket i kampen mot terrorismen. Bland annat ska flygbolagen tvingas lämna ut uppgifter om flygpassagerare till polis och underrättelsetjänst, exempelvis namn, personnummer, kreditkort, e-postadress och hotellbokningar, uppgifter som ska sparas i 13 år.

Enligt ett tidigare, för tillfället vilande, regeringsförslag skulle Försvarets radioanstalt (FRA) övervaka all datatrafik som passerar Sveriges gränser, oavsett om datatrafiken berör personer som är misstänkta för någonting eller inte (proposition 2006/07:63 "En anpassad försvarsunderrättelseverksamhet").

Den mest omfattande krisövningen någonsin i Sverige baserades på massiva terrorangrepp, bland annat med radiologiska stridsmedel (SAMÖ 07), medan också en tidigare krisövning behandlade CBRN-terrorism (SAMÖ 04).

Den åttonde februari 2008 lanserades en "samlad svensk strategi mot terrorism" av regeringen.

Summa summarum: trots ytterst begränsad förekomst av terrorliknande händelser i Sverige under senare år, har alltså ett antal, vad som kan anses vara integritetskränkande förändringar genomförts med motivet att de på ett eller annat sätt ska skydda svenska medborgare mot terrorism.

En oundviklig fråga är då varför det har uppstått en så pass klar skillnad mellan hot och förändringar? Det finns många tänkbara förklaringar: Starkt politiskt och massmedialt intresse för spektakulära, men sällan förekommande brott (exempelvis terrorism), snarare än återkommande men mer begränsade händelser. Sverige har som EU-medlem förbundit sig att anamma ett stort antal lagar och regler som stiftas på EU-nivå, bland annat att upprätthålla en viss säkerhetsnivå för att skydda utländska intressen i Sverige. Ytterligare en förklaring kan vara att Sverige har importerat ett visst hotbildstänkande från till exempel EU och USA.

Att ge ett bra svar på frågan är svårt, givet bland annat begränsad tillgång till säkerhetstjänsternas källor. En mer väsentlig fråga att ställa är om en stor skillnad mellan hot och motmedel spelar någon roll. Huvudskälet att skillnaden är problematisk är att om resurser investeras för att bemöta ett relativt osannolikt hot, kan det innebära att samhällets förmåga minskar att hantera andra, betydligt vanligare utmaningar.

De senaste åren har svenska medborgare drabbats av naturkatastrofer, både i Sverige och utomlands (tsunamin, Gudrun och Per). Långvariga och omfattande elavbrott har påverkat människor och näringsliv, något som är ett exempel på sårbar kritisk infrastruktur.

Storstäder, men även landsbygden, har drabbats av uppmärksammade våldsdåd de senaste åren i form av exempelvis ett stort antal rån mot banker och värdetransporter. I många fall har gärningsmännen använt sig av automatvapen och sprängmedel för att hota allmänhet, väktare och poliser. I andra fall har våld och hot riktats mot vittnen och personer inom rättsväsendet.

Medan terrorhändelser vid ett fåtal tillfällen har inträffat i Sverige, måste man ställa frågan om det inte ändå finns andra områden i större behov av samhällets begränsade resurser.

Fredrik Fors, doktorand i kriminologi, Stockholms universitet, samt analytiker vid CRISMART, Nationellt centrum för krishanteringsstudier, Försvarshögskolan
Christer Brown, analytiker vid CRISMART